

Av riksadvokat Jørn Maurud

Sendt Aftenposten 17. april 2024

I kjølvannet av riksadvokatens retningslinjer om behandling av narkotikasaker er det skapt enkelte myter om politiets reduserte adgang til å forebygge og håndheve brudd på narkotikalovgivningen. Flere av mytene gjentas av Aftenposten 17. april. Dette gir grunn til korreksjon.

Befatning med narkotika er ikke avkriminalisert

Et av spørsmålene riksadvokaten fikk av Aftenposten forut for avisens oppslag 17. april var om det nå er «fritt frem for russen å snorte kokain». Spørsmålet er av en slik karakter at riksadvokaten ikke fant grunn til å kommentere det nærmere. Både erverv, besittelse og bruk av narkotika er straffbart i Norge, og svaret på spørsmålet gir seg dermed selv. Den rettsutvikling som har funnet sted gjennom Høyesteretts praksis innebærer på ingen måte avkriminalisering av befatning med narkotika, kun endringer i bruken av straffereaksjoner i saker om rusavhengiges befatning med mindre mengder narkotika til egen bruk. For andre enn rusavhengige er rettstilstanden uendret.

Ungdom som eksperimenterer med rusmidler, er ikke rusavhengige

Aftenposten peker på at det kan være vanskelig å avgjøre hvem som er rusavhengige, og politiets fellesforbund blir sitert på at «politifolk er i tvil» og at «i frykt for å gjøre feil, lar man heller være å ransake». Riksadvokaten har i brev 1. mars i år pekt på behovet for nærmere avklaring av den nedre grensen for begrepet rusavhengig. Samtidig har en et inntrykk av at utfordringene ved å ta stilling til hvem som er rusavhengige på en måte som er relevant for reaksjonsfastsettelsen, i noen grad overdrives av enkelte. Høyesterett har allerede gitt enkelte avklaringer. Riksadvokaten har dessuten gitt nærmere retningslinjer i brev 13. mai 2022. Som ellers i jussen kan det oppstå vanskelige grensespørsmål. Det må imidlertid anses uten videre klart at ungdom som er i en debutfase og eksperimenterer med rusmidler, herunder ulovlige rusmidler, ikke kan anses som rusavhengige.

Politiet er ikke fratatt virkemidler de tidligere hadde lov til å bruke

Det gjentas til stadighet at riksadvokaten gjennom direktiver har fratatt politiet virkemidler i arbeidet mot narkotikalovbrudd. Virkemidlene det siktes til er først og fremst bruk av tvangsmidler, særlig ransaking. Premisset for påstanden er at politiet tidligere hadde virkemidler som de ikke lenger har anledning til å gjøre bruk av. Dette premisset er imidlertid ikke riktig. Riksadvokatens brev 9. april 2021 er tuftet på gjeldende rett, herunder den rettsutvikling som har funnet sted gjennom avgjørelser fra Den europeiske menneskerettighetsdomstol. Det er tale om ufravikelige regler, som har vært gjeldende i lang tid og som det er en selvfølge at politiet og påtalemyndigheten skal forholde seg til. At det innskjerpes at disse reglene skal følges, innebærer ikke at det dermed skapes usikkerhet om de rettslige rammene som gjelder.

Riksadvokatens føringer innebærer ikke begrensninger for politiets adgang til forebygging

Når man leser artikkelen fra Aftenposten kan man få inntrykk av at riksadvokatens retningslinjer og prioriteringer på narkotikafeltet legger begrensninger for politiets forebyggende innsats. Blant annet sier en rektor til Aftenposten at "[f]ør ble eleven og foreldrene innkalt til en bekymringsamtale med politiet hvis vi var bekymret for at noen hadde begynt med narkotika" og at "[d]et prioriterer ikke politiet lenger". Riksadvokatens føringer på straffesaksfeltet legger ingen begrensninger for politiets adgang eller mulighet til rette sin forebyggende innsats mot ungdommers bruk av ulovlige rusmidler, for

eksempel i form av bekymringssamtaler. Hvilke områder politiet skal rette sin forebyggende innsats mot, er heller ikke et anliggende for riksadvokaten. Politiets forebyggende virksomhet hører under Politidirektørens ansvarsområde.

Det er imidlertid riktig at ulovlig befatning med narkotika til egen bruk ikke gis høy prioritet fra riksadvokaten side, som *straffesaker* betraktet. Det har slike saker heller ikke vært gitt på mange år. Utgangspunktet for riksadvokatens nasjonale føringer for politiets prioriteringer av straffesaker er at den alvorligste kriminaliteten bør ha høyest prioritet. I lys av dette er det naturlig å gi lav prioritet til såkalte brukersaker. Rusbruk er opplagt et samfunnsproblem og kan også utgjøre et helseproblem for brukerne. Det er lett å forstå at våre barn og unges rusbruk, ikke minst i russetiden, vekker bekymring. Men vi må klare å se forskjell på våre bekymringer for konsekvensene av illegal rusmiddelbruk og hvor straffverdig det er å bruke illegale rusmidler. Selv om bruk av narkotika kan være alvorlig både for den enkelte og for samfunnet, er slik befatning med narkotika – som straffesak betraktet – ikke å regne som alvorlig kriminalitet. Slike saker mangler alle de markører som gjør at et lovbrudd betraktes som alvorlig: Det er ingen personlig fornærmet, lovbruddet utgjør ikke noen integritetskrenkelse og det kan i høyden straffes med bot. Det betyr ikke at narkotikalovbrudd ikke tas på alvor, men at politiets etterforskningsinnsats skal rettes mot den alvorlige narkotikakriminaliteten.

Flere bør bidra til en debatt basert på riktige premisser

Den kriminalpolitiske debatten om hvilken rolle strafferetten bør ha for håndteringen av narkotikaproblemet, er viktig. At det kan bli høy temperatur og sterkt engasjement i slike viktige samfunns spørsmål, må en forvente og tåle. Men en må også kunne forvente at de som deltar i debatten, uavhengig av hvilket syn de har, bygger på og formidler premisser som er korrekte og ikke bidrar til å befeste myter som at narkotika er (nesten) lov så lenge man holder seg til en brukerdose, at politiet ikke kan håndheve brudd på narkotikalovgivningen eller at lav prioritering av brukersaker er et uttrykk for at narkotika ikke er skadelig. Her har alle som deltar i det offentlige ordskiftet et ansvar.